

Культурологічні та морально-етичні проблеми виховання студентської молоді

Сучасні соціальні та педагогічні реалії вимагають від вітчизняної освітньо-виховної системи оновленого змісту, форм та методів становлення студентської молоді. Пошук шляхів і засобів морального виховання студентів, що відповідали б сучасним суспільним потребам, становить одну з актуальних проблем педагогічної науки та практики сьогодення.

Реалізація змісту морального виховання дозволяє досягти бажаного ідеалу, в якому виражаються вимоги суспільства до людей у вигляді конкретного образу морально досконалої особистості, що втілила кращі якості українського народу і схвалені цивілізованим світом – уявлення про взірць поведінки і стосунків між людьми, що стають стимулом і метою розвитку людини та суспільства.

Моральні якості української нації базуються на нормах загальнолюдської моралі, принципами якої є правда, справедливість, відданість, патріотизм, гуманізм, доброта, стриманість, працелюбство, поміркованість, чесність, доброзичливість, гостинність, що споконвіку притаманні українському народові.

Шляхами і засобами морального виховання студентів є:

– моральне виховання в процесі навчання: виявлення виховних можливостей як українознавчих гуманітарних дисциплін, так і спеціальних предметів відповідно до знань і змісту морально-етичного виховання та їх реалізації на заняттях;

– моральне виховання у позааудиторній роботі: моральна освіта; залучення до різних видів діяльності морального плану; використання методів стимулювання у моральному вихованні.

Конкретні завдання і зміст морального виховання щодо кожного вихованця співпадати не можуть. Стверджуючи моральні й духовні цінності особистості, викладачам необхідно долати такі негативні риси, як егоїзм, розпусту, черствість, жорстокість, нечемність.

Відданість національним ідеалам – важливе джерело виховання в студентів свідомого ставлення до історії нашого народу і його прагнення до побудови гуманістичної правової цивілізованої держави.

Національно свідомий студент розумітиме роль навчання і суспільно корисної трудової діяльності для своєї держави. Він має усвідомити, що ця діяльність є високоморальною, спрямованою на втілення ідей національно-культурного відродження у повсякденному житті, на успішний вихід з економічної кризи, подолання аморальності та бездуховності в нашому суспільстві.

Відданість національно-гуманістичним ідеалам виростає з усвідомлення того, що наша демократична держава є найкращою, найсправедливішою, сповідує загальнолюдські цінності, утверджує найвищу форму організації суспільного життя. Це держава, де розквітатимуть й розкриватимуться здібності й таланти, найкращі моральні якості вільної людини.

Реалізуючи морально-естетичні норми демократичного суспільства, вищий навчальний заклад в основу організації повсякденного життя і діяльності студентської спільноти обирає ідею, що підносить кожного вихованця до усвідомлення значення свого місця, діяльності, мобілізує колектив на боротьбу за свідоме ставлення до навчання і праці в ім'я благородних ідеалів.

Відданість національно-гуманістичним ідеалам нерозривно пов'язана з вихованням національно свідомих, ідейних громадян. Це є провідним початком у відродженні моральних цінностей, вихованні людини з новими поглядами на навколишній світ, людини великої душі, високих гуманних ідеалів.

Навчально-виховна робота нашого вишу пройнята національною свідомістю та ідейністю, спрямовує інтелектуальну, емоційну, морально-виховну сферу життя кожного студента і студентської спільноти на боротьбу за втілення в життя споконвічних ідей українського народу.

Наукові знання, історичні дані та факти про спільність націй, національностей і народів у розв'язанні наукових, мистецьких, літературних і проблем самі собою виховують у душі поваги до всіх народів світу.

У різних регіонах України викладачі знаходять цікавий матеріал для виховання почуття дружби і поваги до народів світу, адже для подолян назавжди залишаться в пам'яті В.Тропінін і М. Пирогов; для дніпропетровців – І.Старов, А.Захаров, К.Брюлов, І.Шишкін, А.Куїнджі; для

закарпатців – Георгій Дожа; для одеситів – А.Желябов, В.Фігнер, Христо Ботев, Георгій Роковський.

Визначальну роль у реалізації мети і змісту виховання відіграє виховання сумління, честі, гідності, саме тих якостей, що притаманні українській нації, і які були невід'ємними рисами поведінки українського народу.

Важливою моральною рисою, що визначає обличчя нації та людини, їх роль і місце як у суспільстві, так і в світовій спільності, є честь і гідність.

Почуття честі, гідності проявляються в усвідомленні самого себе як особистості, котра бере участь у суспільному житті демократичної держави. Вона допомагає людині підвестись у своїй діяльності до шляхетності, доброти, шанування родинних зв'язків, взаємодопомоги, ощадливості, ставлення до свого життя і до життя інших людей як найвищої цінності.

Здійснюючи виховні завдання, педагоги мають формувати у молоді такі моральні якості, як чесність, правдивість, взаємодопомогу, простоту, скромність у громадському й особистому житті, моральну чистоту, непримиренність до несправедливості, дармоїдства, нечесності, корисливості і т.п.

Важливим завданням педагогічного колективу є виховання гуманізму і взаєморозуміння між людьми. Гуманне, демократичне суспільство – це найвищий суспільний ідеал. В основі демократичного гуманізму лежать глибока повага і взаєморозуміння між людьми. Піклування про людину і її всебічний розвиток, духовну і фізичну досконалість, сприяння поліпшенню добробуту – це найвищі принципи демократичного суспільства в умовах соціальної ринкової економіки, до чого й прагне Україна.

Гуманізм в умовах демократії і ринку включає також високу вимогливість до людини. Прищеплюючи гуманні почуття як моральні риси свідомого українця педагог повинен вселяти віру в людину, оптимізм у боротьбі за краще майбутнє.

Виховання студентів-гуманістів – це виховання в душі справжньої людяності, уважного й чуйного ставлення до людей, до потреб, запитів.

Взаєморозуміння проростає в сім'ї, стосунки між батьками, батьками і дітьми залишають слід у душі дитини на все життя. Наскільки в сім'ї, в родинному спілкуванні панує почуття взаєморозуміння, настільки воно передається дітям. Адже саме в сім'ї закладається духовний стрижень особистості й основи її моралі.

Педагогічно підготовлені, високоморальні батьки вважають своїм обов'язком формувати у дітей моральні цінності з позицій добра, честі, людяності й розуміння. Велике значення має приклад батьків у формуванні сорому, честі, співчутливого ставлення до інших.

Виходячи з принципів гуманності, педагог формує в студентів повагу до батька і матері, до старших, прищеплює необхідність піклування про молодших, людей похилого віку і хворих.

Виховуючи в студентів чуйне й уважне ставлення до людини, вищій навчальний заклад запобігає розвитку таких негативних рис, як байдужість, черствість, прищеплює почуття чесності, власної гідності, культури поведінки, нетерпиме ставлення до грубості, егоїзму.

Українознавчі дисципліни та інші предмети дають численні приклади духовного багатства українського народу, розкривають його працелюбність, героїзм, мужність і споконвічне прагнення до волі.

Різні форми позааудиторної роботи підвищують освітній рівень студентів і водночас формують необхідні моральні якості, прищеплюють високі гуманістичні почуття.

В організації й проведенні виховної роботи у вищому навчальному закладі має велике значення використання визначних досягнень рідного народу.

Адже наш народ створив багатогранну гуманістичну культуру – художню літературу, музику, живопис, театр, народне мистецтво, самобутню духовність. Українська дійсність постійно породжувала наукові, політичні, культурні, мистецькі явища й цінності.

Гордістю українців є різножанрова високолірична усна народна творчість. Пісні й думи, створені гарною мелодійною мовою, прославилися в усьому світі.

Німецькі вчені у своїй праці “Історія людства” пишуть: “Жоден народ не створив такої поетичної творчості, як український”.

Світова культура не знає аналогів українській літературі з таких критеріїв, як народність, гуманізм, демократизм. Українське письменництво гордиться красою народу, жінками-поетесами Лесею Українкою, М.Чурай, Оленою Пчілкою. Гордістю не лише нашої, а й світової літератури є творчі здобутки Г.Сковороди, Т.Шевченка, І.Франка, Б.Грінченка, Є.Маланюка, О.Олеса, П.Тичини, Г.Чупринки, М.Драй-Хмари. Вони – генії людства.

Знання про розвиток національно-визвольного, культурного, мистецького руху, які вписали в історію народу релігійно-просвітницькі братства, Запорізька Січ, Гетьманщина, Кирило-Мефодіївське братство, „Просвіта”, мають величезний виховний потенціал.

Загострення соціальних проблем та відсутність досконалої системи надання соціальних послуг найбільш вразливим верствам населення зумовили появу добровільного руху учнів та студентів – волонтерства.

У Хмельницькому національному університеті підготовка студентів до волонтерської роботи здійснюється через спеціально організовану практику; участь у благодійних акціях; акціях, спрямованих на збір і поширення інформації; проведення соціально-культурних заходів; участь у соціальних проектах; науково-дослідну діяльність (проведення наукових досліджень, участь у конференціях, підготовка рефератів, публікація тез і статей у наукових виданнях, реалізація соціальних проектів), комунікативну діяльність (індивідуальне та групове розв'язання проблемних ситуацій, „мозковий штурм”, тренінг, дискусія, ділова гра).

Ефективними формами навчання студентів специфіки волонтерської роботи є безкоштовні юридичні консультації незаможним громадянам; організація дозвілля, „літніх майданчиків” для дітей з особливими потребами та дітей з малозабезпечених родин; робота в „бюро добрих послуг” з надання допомоги дітям і родинам, що перебувають у складній життєвій ситуації; залучення студентства до роботи на „телефоні довіри”, супровід потерпілих від насильства в родині під час слідчих дій і в суді; організація ініціатив, пов'язаних із запобіганням уживання алкоголю та наркотиків школярами; участь в акціях, спрямованих на надання послуг дітям і людям похилого віку тощо.

Керуючись власним альтруїстичним бажанням допомогти людям, студенти-волонтери виконують важливу, соціально значущу роботу не тільки регіонального, всеукраїнського, але й міжнародного масштабу в контексті глобального значення волонтерського руху та постійного зростання уваги з боку світових інституцій.

Різні форми морального виховання студентів можуть ефективно застосовуватись у виховній практиці, зокрема: у роботі гуртків, клубів, на годинах куратора, у діяльності молодіжних організацій тощо. Особливо ефективним є залучення студентів до виховних заходів під час проходження практики.

Проте проблема підвищення ефективності морального виховання особистості є достатньо складною та багатогранною. Подальша розробка цього педагогічного напрямку передбачає вивчення дослідження ефективності інших форм та методів морального виховання, зокрема співпраці університетів з різними вищими навчальними закладами, зі школами, з органами місцевого самоврядування, владними структурами, засобами масової інформації, громадськими організаціями.

Список використаних джерел і літератури:

1. Балл Г. О. Психолого-педагогічні засади гуманізації загальної та професійної освіти / Г. О. Балл // Вісник НТУ КІП. – Філософія. Психологія. Педагогіка. – 2001. – Вип. 1. – С. 57–70.
 2. Бех І. Виховання підростаючої особистості на засадах нової методології / І. Бех // Педагогіка. – 1993. – № 3. – С. 5–14.
 3. Васильєва М. П. Теоретичні основи деонтологічної підготовки педагога : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук : спец. 13.00.04 „Теорія та методика професійної освіти” / М. П. Васильєва. – Харків, 2004. – 38 с.
 4. Паніна Н. Молодь України: структура цінностей, соціальне самопочуття та морально-психологічний стан за умов тотальної аномії / Н. Паніна // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 2001. – № 1. – С. 5–26.
 5. Штоквиш О. Формування національної самосвідомості у процесі викладання гуманітарних дисциплін // О. Штоквіш // Матеріали першої міжнародної конференції „Роль вищих навчальних закладів (інституцій) у розвитку українознавства” –К. : Київський університет, 1993. – С. 68–70.
- Дата надходження статті: „11” вересня 2012 р.